

Lucija Stepančič

Aleksij Kobal: *Glas*.

Ljubljana: Cankarjeva založba, 2009.

“Od vseh lepot, ki jih poskušamo odkriti, je najtežje najti svojo,” pravi Aleksij Kobal v posvetilu svoje knjige. Avtor, sicer akademski slikar in eden najbolj prepoznavnih predstavnikov srednje generacije, se tokrat predstavlja z meditativno ubrano pisavo, ki jo zgolj iz praktičnih razlogov lahko uvrstimo med avtobiografijo in avtobiografski esej. V kolikor nista izraza za sanjsko tenkočutno refleksijo odločno prenerodna. Vsekakor pa je vsakovrstne predalčke in omejitve najbolje pustiti ob strani in brez ropotanja s kritiškimi pripomočki vstopiti v magični svet ustvarjalne osame. Verjetno tudi pogled v njegovo slikarsko monografijo ne bo odveč.

Na slovenski knjižni sceni je na voljo vse več del, ki so jih o svojem ustvarjanju napisali slikarji, skorajda bi se lahko že reklo, da gre za trend. V prevodu smo tako vse od Kondorjevega cvetobera *Slikarji o slikarstvu* dobili Kandinskega, Dalija, Chagalla, Rothka, van Gogha itd., ki vsak po svoje predstavljajo ustvarjalnost pri samih koreninah. V Kobalovi “avtobiografiji” skorajda ne najdemo zunanjih dogodkov, razen najbolj prelomnih (študij na akademiji, ljubezen na prvi pogled), nekaterih drobcev z izrazitim subjektivnim nabojem in epizod, ki preraščajo v fantastiko. Torej, skoraj nič takega, kar bi bilo uporabno kot ogrodje konsistentne pripovedi. Publika, ki je slikovite umetniške pojave – tudi prek filmskih biografij – že vzela za svoje, bi bila lahko nekoliko razočarana, saj avtor ne kaže dosti zanimanja za to, da bi se skrčil v prikladen mit priročnega formata, prav tako se izogiba ponarodelemu imaginariju o slavnih genijih, ki ga je popkultura že nategnila na svoje kopito. Na svoj račun bodo prišli najresnejši premišljevalci s podobno saturnovsko voljo, kot je njegova.

Za bralce, ki bi iz povedanega po vsej sili želeli izcimiti “umetnikov mladostni portret”, je branje lahko zavajajoče, saj nikjer ne govori o silnem uspehu svojih slik (tega lahko posredno zaslutimo šele z omembo ameriške štipendije). Bralec prav tako ne izve, da je bil Aleksij na

akademiji pravcata legenda in da je bil zagovor njegove magistrske naloge izjemen dogodek (bila sem tam). Poudarek na negativnih izkušnjah bo marsikoga začudil, lahko pa vsaj zagotovim, da se to ni zgodilo zaradi kakšne banalne lažne skromnosti, bolj verjetno gre za to, da neuspehi ostreje in veliko natančneje izrišejo oblike notranje pokrajine.

“Ko pijem kavo, pijem čas in prostor,” izjavlja avtor v navidezno proustovski maniri, poznavalec in predvsem občudovalec njegovega slikarskega opusa pa bo takoj tudi razumel, v čem se Kobalovo notranje potovanje bistveno razlikuje od proustovsko magdaleničnega. Medtem ko je francoski klasik ves uvit sam vase in v meandre svojega spomina, se slikarjeva zavest razpira do zadnjih robov veselja. Introverzija pri njem pomeni preseganje subjektivnosti, prečiščevanje notranjih kanalov in uglasitev na duhovne energije, ki jo spremlja “občutek, da se zemeljska gravitacija dobesedno poslavlja”. S slikanjem je vedno na sledi srečnega trenutka, ko “se stvari prikažejo v svoji izvorni neskončnosti in skrivnostnosti”, konkretni slikarski dosežki (naj bodo še tako čudoviti) pa se pogosto zdijo zgolj stranski produkt nečesa še veliko večjega in so tem bolj magični, čim dlje merijo prek sebe.

Kljub vsemu Aleksij Kobal ne govori o kakšni sistematični notranji disciplini, ki bi jo bilo mogoče celo zavestno gojiti. S priročnikom te vrste je pred časom presenetil David Lynch, ki se povečevanja notranje moči loteva načrtno, s transcendentalno meditacijo, in najbrž ustvarjalcev, ki si pomagajo na podobne načine, ne manjka. Pri Kobalu smo še vedno na območju dobre stare boeme, ki je danes še večja redkost, in tudi ustvarjalni impulzi se pojavljajo veliko bolj spontano. Ob tem so prikazana še najbolj zavržena zakotja spomina, z vsemi padci razpoloženja, z nenadnimi silnimi upadi in zastranitvami, celo s sramotnimi in mučnimi epizodami. Zato so tudi dobri trenutki toliko bolj spontani. “Vedno je treba izbrati pravi čas. In to je navadno v poznem popoldnevu. Takrat se vedno začne variti splet posebnih občutij, ki predstavljajo nekakšno dvorišče, po katerem nekaj časa radovedno postopaš, potem pa se le nameniš potrkati na glavne duri. Tudi Prešnico je tako doživljal, ko je vlak zapeljal v njeno osrčje in so se ob sončnem zatonu pokazale prve zvezde. Tudi takrat je bil pozen jesenski popoldan in si lahko zaslišal le veter, ki je z majhnih borovcev odpihoval zadnje sončne žarke, da bi lahko potem nastopila absolutna kozmična tišina.” V tem pogledu je slikarju veliko manj do tega, da išče svojo umetniško prepoznavnost in razkazuje umetniški potencial, kot pa da povsem na novo označi meje na novo uzrtih ozemelj “kot večji jadravec med dvočasjem”. Umetniški slog, tisto, kar najprej razpoznamo pri določenem avtorju, se oblikuje sam od sebe in presenetljivo spontano.

Ustvarjalnost Aleksija Kobala se napaja iz prostora: po volji so mu kar najširše, najbolj odprte, že kar prepišne pokrajine. Pot do kozmične zavesti vendar vodi zgolj prek tega sveta. Avtorjeva zasebna mitologija je zasidrana v kraški in istrski pokrajini, raziskovanje notranjih pokrajin se deloma pokriva z raziskovanjem zunanjih. Dovzetnost za najbolj pretanjene premike v svetlobi in razpoloženju pokrajine se nadgrajuje s sposobnostjo, da se videno zagleda in upodobi popolnoma na novo: slikarska pokrajina (tako kot znamenita Prešnica) tega umetnika je še vedno pristna in neizumetničena, odlikuje jo veličastna in domala onstranska atmosfera. Divjina in prvinskost spremenljivega zemeljskega elementa (srebrnkasti sijaj mediteranskega skalovja in rastlinstva) se sproti prevajata v svoje metafizične ekvivalente.

Naj še omenim, da se je središče umetnikovega zanimanja v zadnjem času prestavilo od prvinske narave k neki drugi divjini: k opuščeni industrijski objektom, smetiščem in zdavnaj pozabljenim železniškim progam. "Ljudje se umaknejo in stari industrijski objekti začenjajo zveneti svoj nenavadni kozmični glas," pripoveduje slikar, ki najskrivnostnejši šepet sveta odkriva na nedotaknjenih ali opustelih krajih, njegova senzibilnost pa žaltavo patino smetišča sproti in že kar spontano prevaja v vrhunsko poezijo. Kot da bi predmeti, ki jih je čas že popolnoma povozil, znova pridobili poteze melanholičnega dinozavrškega okostja. Sorodnost z estetiko grdega ni preveč zavezujoča: Aleksij Kobal ne spada med provokatorje, kar mu je šteti v dobro. Civilizacijske usedline, ki so po nekaj desetletjih pozabe presenetljivo izenačene z velikimi poglavji paleontologije, so tu le zato, ker se vanje očitno ujamejo najgloblji odmevi. Obenem se prav na točkah, kakršna je *Industrijska cona Šiška*, njegov sredozemski temperament sreča s specifično srednjeevropsko senzibilnostjo in njeno zelo barvito sivino.

Zanimivo je, da avtor komaj kaj spregovori o svojih umetniških vzornikih, veliko raje se identificira s stripovskimi in filmskimi junaki. Žlahtenje s popkulturo je resda moda, vendar vsak kompetenten avtor to počne po svoje. Aleksiju Kobalu navedki iz stripov in filmov, kakršen je *Flash Gordon* ali nesrečna posadka iz filma *Osmi potnik*, služijo kotčasne oznake za fantazije, ki v resnici merijo veliko dlje, čeprav tudi toplina spominov, vezana nanje, nima nepomembne vloge.

Ovinek, ki ga napravi na poti do samega sebe, je torej precej živopisen, nazadnje pa ga varno zvozi s pomočjo alter ega. Ne samo da se poslužuje dvojnika (Klesja), ki ga poimenuje z anagramom lastnega imena, tudi samega sebe pogosto zagleda od zunaj, z očmi druge osebe. In tako se ključni odstavek, ki je na začetku knjige napisan v tretji osebi, na koncu

ponovi v prvi. “Tisto, kar najbolj vneto iščem, so odpadki. Nemi iztrebki človeškega ustroja nikogar ne fascinirajo. Razen mene. V njih skušam najti drugačno prepoznavnost neke dobe, dokaz za vzporedno resnico, in v ničemer nisem drugačen od forenzika ...”